

hunne overdrijving. Een ander, ik meen Rodin, zegt: dat kunst *begint* bij de overdrijving. Wie de werken der middeleeuwsche of der Boeddhistische kunst kent, zal begrijpen wat dit zeggen wil, want inderdaad wordt de ontroering door overdrijving of deformatie uitgedrukt.

Dit is Expressionisme.

Een blauw paard in een expressionistische schilderij van Franz Marc bepaalt de ontroering die verkregen wordt door het *zinnebeeld van blauw* te verbinden met het *zinnebeeld van paard*.

Het kinderachtig-onnoozele praatje dat blauwe paarden in de natuur niet voorkomen bewijst nog volstrekt niet, dat blauwe paarden en groene herten in de kunst niet op hun plaats zijn, indien ze daar noodig zijn om een geestelijk aspect of sfeer te scheppen. De kunstenaar heeft de natuur ter zijner beschikking ontvangen, — d. i. hij kan haar *zien*, — en nu gebruikt hij hare vormen en kleuren zooals hem dat goeddunkt, om iets naar buiten mede te deelen uit het innerlijke rijk van den geest. De natuur is voor hem: de chaos. Zooals uit den chaos na chiliaden van jaren de mensch is ontstaan zoo is uit dezen vorm de geestelijke vorm van 'n „L'Arlequin" of een „blauw paard" ontstaan. Zoo kan de kunstenaar de uiterlijke natuur-voorwerpen tot innerlijke geest-voorwerpen maken.

Wij weten allen dat er geen blauwe paarden of groene herten in de natuur bestaan en wanneer wij in de kunst zulk een vorm ontmoeten dan kunnen wij er zeker van zijn dat het hier, evenals in het sprookje, — dat wij in de literatuur geen bevreemdend verschijnsel vinden, — om iets geheel anders gaat dan om een natuur-indruk te geven. Door de associatie van naturalistisch-tegenstrijdige dingen ontstaat in ons bewustzijn een andere gewaarwording dan de naturalistische: een geestelijke n.l.

Door de expressionistische handeling der vergeestelijking, welke handeling haar oorzaak heeft in het geestelijk zien, ontstaat uit het natuurlijke object het abstracte.

Wanneer b.v. een blauw schaap geschilderd wordt, dan gaat het naturalistische object verloren in zijn associatie met blauw.